

67-72-71/1
15.06.17р.

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора

Батченко Людмили Вікторівни

на дисертаційну роботу Красілич Ірини Олегівни

«Розвиток експортно-імпортової діяльності машинобудівних підприємств»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за

спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами

економічної діяльності)

1. Актуальність обраної теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

В умовах загострення конкурентної боротьби між суб'єктами господарювання за ресурси і ринки збуту продукції постає нагальна потреба пошуку нових каналів збуту продукції та отримання доступу до якісної сировини, що в свою чергу позитивно впливатиме на ресурсне забезпечення підприємства, його фінансову стійкість та рентабельність. Саме тому, для підприємства важливим є налагодження ефективної експортно-імпортової діяльності. Зважаючи на рівень розвитку НТП в національному масштабі, більшість машинобудівних підприємств змушені шукати шляхів для забезпечення якісним технологічним обладнанням свого виробництва на закордонних ринках. Варто зазначити і те, що низький рівень купівельної спроможності населення та відсутність економічного зростання у країні створюють передумови для пошуку нових ринків збуту для машинобудівних підприємств з метою забезпечення їх розвитку та підвищення конкурентоспроможності.

Особливо гостро питання розвитку експортно-імпортової діяльності суб'єктів господарювання постає для вітчизняних машинобудівних підприємств, більшість з яких на теперішній час характеризується незадовільним фінансовим станом. Низька ефективність підприємств

машинобудування обумовлена об'єктивними чинниками, зокрема, системною фінансово-економічною кризою у державі та втратою більшості традиційних ринків збуту вітчизняної машинобудівної продукції. Однак існують і суб'єктивні причини занепаду машинобудування, а саме: грабіжницьке ставлення з боку окремих власників, корупція, застрілі технології, втрата кваліфікованих фахівців і, щонайгірше, невміння ефективно використовувати наявні ресурси і залучати додаткове фінансування під реально вигідні проекти.

У цій ситуації експортно-імпортна діяльність машинобудівних підприємств є основою їх подальшого розвитку. Виходячи з цього, дослідження процесів розвитку експортно-імпортною діяльністю машинобудівних підприємств є актуальним, оскільки дасть змогу визначити ефективні механізми активізування експортної та раціонального обмеження імпортою діяльності. Незважаючи на існування великої кількості праць щодо дослідження цієї проблеми вітчизняними та зарубіжними науковцями, існують питання, які потребують подальших досліджень. Слабо опрацьованою є проблема визначення сутності механізму розвитку експортно-імпортою діяльності. Також поза увагою науковців залишається типологія резервів розвитку експортно-імпортою діяльності машинобудівних підприємств та методи їх оцінювання. Крім того мало уваги приділяється процесу інформаційного забезпечення в межах моніторингу розвитку експортно-імпортою діяльності машинобудівних підприємств. Необхідність формування динамічних моделей розвитку експортно-імпортою діяльності машинобудівних підприємств зумовлюють актуальність дисертаційної роботи Красілич І. О.

Актуальність теми дисертаційної роботи підтверджується також її відповідністю науковому напрямку кафедри економіки підприємства та інвестицій Національного університету «Львівська політехніка» «Обґрунтування інноваційно-інвестиційних стратегій, програм і проектів розвитку господарських структур, галузей та регіонів» (номер державної реєстрації № 0113U005293) та використанням проміжних результатів при

розробленні держбюджетної теми Української академії друкарства «Розроблення теоретико-методологічних підходів здійснення обліково-аналітичного забезпечення процесу гарантування економічної безпеки промислових підприємств» (номер державної реєстрації 0116U004759).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків й рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, які містяться в дисертаційній роботі Красілич І.О., є достатньою мірою обґрунтованими. Поставлена в роботі мета – удосконалення існуючих та розроблення нових теоретичних, методико-прикладних положень із забезпечення розвитку експортно-імпоротної діяльності машинобудівного підприємств здобувачем досягнута, а задекларовані завдання – виконано. Цьому сприяли відповідність мети та завдань дослідження його предмету та об'єкту, використання великого обсягу бібліографічних джерел та значного масиву статистичної інформації про умови та результати господарської діяльності машинобудівних підприємств, їх якісне аналізування з конкретними висновками та пропозиціями.

Високий ступінь обґрунтованості результатів дисертаційної роботи Красілич Ірини Олегівни обумовлений також застосуванням здобувачем сучасних методів проведення наукових досліджень, а саме: конкретизації, узагальнення, формалізації, систематизації – для уточнення сутності поняття «механізм розвитку експортно-імпоротної діяльності», побудови класифікацій факторів і резервів розвитку експортно-імпоротної діяльності машинобудівних підприємств тощо (підр. 1.1–1.3; 2.2, 2.3 3.1); метод експертних оцінок, анкетування, індексний метод – для аналізування рівня розвитку експортно-імпоротної діяльності машинобудівних підприємств і оцінювання чинників, які визначають розвиток експортно-імпоротної діяльності підприємств, розроблення методу оцінювання резервів розвитку експортно-імпоротної діяльності машинобудівних підприємств тощо (підр. 2.1–2.3); методи індукції та дедукції, методи симплекс-планування і D-оптимально планування – під час розроблення

положень з формування інформаційного забезпечення моніторингу механізму розвитку експортно-імпортової діяльності машинобудівних підприємств тощо (підр. 3.3); інструментарій теорії множин – під час типологізації механізмів розвитку експортно-імпортової діяльності машинобудівних підприємств і виділення етапів технологічного процесу формування цих механізмів тощо (підр. 3.1–3.2).

Вивчення змісту дисертаційної роботи Красілич І. О. засвідчує комплексний підхід до виконаного здобувачем дослідження, правильність його проведення у методологічному плані. Дисертаційна робота є добре структурованою, зміст викладеного матеріалу є послідовним та підпорядкованим меті дослідження.

У першому розділі дисертаційної роботи «Теоретико-методологічні основи розвитку експортно-імпортової діяльності машинобудівних підприємств» автором розглянуто сутність експортно-імпортової діяльності в контексті розвитку машинобудівного підприємства (с. 27-42); проаналізовано адміністративно-правові та економічні умови розвитку експортно-імпортової діяльності підприємств (с. 43-57); описано концептуальні засади розвитку експортно-імпортової діяльності підприємств (с. 58-67). При цьому автор пропонує модель розвитку підприємства через призму вектора експортно-імпортової діяльності (с. 32), всебічно аналізує диверсифікацію в межах вектору розвитку експортно-імпортової діяльності (с. 33 – 35). Для визначення змісту та особливостей процесу управління експортно-імпортовою діяльністю машинобудівних підприємств автор пропонує локальну систему управління експортно-імпортовою діяльністю підприємства (с. 44-45) і описує її структуру та особливості. Автором визначено характеристики декомпозиційних рівнів адміністративно-правових та економічних умов розвитку експортно-імпортової діяльності машинобудівних підприємств (с. 57). Запропоновано засадничі компоненти розвитку експортно-імпортової діяльності підприємств (с. 59).

У другому розділі дисертаційної роботи «Аналізування та оцінювання розвитку експортно-імпоротної діяльності машинобудівних підприємств» здобувачем проаналізовано експортно-імпорتنу діяльність практичних підприємств машинобудівного комплексу (с. 70-82), при чому автором докладно розглянуто географічну структуру експорту-імпорту товарів підприємствами за період 2009-2015 рр. (с. 72). Також автором проведено докладний аналіз основних змін, які мали місце в експортно-імпортній діяльності підприємств машинобудівної галузі (с. 73-74) та на основі такого аналізу наведено тенденції торгівлі основними видами продукції (с. 74). Автор також аналізує динаміку обсягів імпорту та експорту продукції вітчизняними машинобудівними підприємствами за період з 2011 р. по 2016 р. (с. 75). Схвальної оцінки заслуговує проведений автором аналіз чинників, які впливають на розвиток експортно-імпоротної діяльності машинобудівних підприємств (с. 83-100). Базуючись на результатах проведеного експертного дослідження на машинобудівних підприємствах, результати якого були адаптовані за допомогою економіко-математичного апарату (с. 83-100) автором визначено, що найбільш значущими факторами є ціна і якість продукції. Базуючись на емпіричних даних таких машинобудівних підприємств як Концерн «МАТС», ТзОВ «ІнтерПЕТ», ВО «Азовмаш», ПАТ «Мотор Січ», ПАТ «Електромашинобудівний завод «Фірма СЕЛМА», ПАТ «Дніпроважмаш», ПАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин», ДП «ВіАЗ», ПАТ НДІ «Перетворювач», ВАТ «Львівський локомотиворемонтний завод», ЗТТ «Електрон», ПАТ «Агрегат», автор запропонувала метод оцінювання резервів розвитку експортно-імпоротної діяльності підприємств, який базується на повних двофакторних експериментах (с. 100-119).

У третьому розділі дисертації «Формування механізмів розвитку експортно-імпоротної діяльності машинобудівних підприємств» автором досліджено механізми розвитку експортно-імпоротної діяльності підприємств і критерії їх вибору (с. 122-132), розроблено технологію формування механізму

розвитку експортно-імпортової діяльності підприємств (с. 133-141) та сформовано засади інформаційного забезпечення моніторингу механізмів розвитку експортно-імпортової діяльності підприємств (с.142-170).

Науково обґрунтованим є поділ механізмів розвитку експортно-імпортової діяльності машинобудівних підприємств за такими класифікаційними ознаками як: характер реалізації векторів розвитку, тривалість функціонування і ефективність використання (с. 123), а подана характеристика їх реалізування (с. 123-132) має виразне прикладне значення. Слід відзначити теоретичну та практичну цінність розробленої схеми етапів технологічного процесу формування механізму розвитку експортно-імпортової діяльності, яку автор представила на прикладі ПАТ «Конвеєр» (с. 139). Ця схема складається з п'яти ключових етапів і є підґрунтям для виокремлення етапів встановлення необхідності коригування методів реалізації цілей розвитку експортно-імпортової діяльності на основі зміни умов внутрішнього і зовнішнього середовищ, які автор структурувала у логічну схему, базуючись на емпіричних даних ПАТ «Конвеєр» (с. 141). Така схема дозволяє здійснити перехід від прийняття рішень до їх реалізації в умовах застосування методів досягнення цілей розвитку експортно-імпортової діяльності та строго в межах обраних векторів розвитку. Водночас схема враховує інформаційне, фінансове, матеріально-технічне, організаційне, кадрове забезпечення реалізації управлінських рішень. Достатньо обґрунтованим та оригінальним є запропонована автором система інформаційного забезпечення моніторингу розвитку експортно-імпортової діяльності підприємства, яка базується на симплекс-плануванні та D-оптимальному плануванні (с. 144).

Окрім того, автором здійснено внесок в розвиток методології проведення симплекс-планування та D-оптимального планування, а сформовані економі-математичні моделі (с. 146-170) розроблено на фактичному матеріалі ПАТ «Конвеєр».

При цьому слід відзначити, що для усіх основних розробок дисертанта, які мають прикладний характер, було проведено їх верифікацію на значному обсязі статистичних даних щодо діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств.

Висновки до дисертаційної роботи повною мірою узагальнюють отримані автором найбільш значущі наукові результати проведеного дослідження.

3. Наукова новизна результатів дослідження

До найважливіших результатів дисертаційної роботи можуть бути віднесені:

– вперше розроблені етапи технологічного процесу для формування механізму розвитку експортно-імпоротної діяльності, які базуються на декомпозиції економічних, а також адміністративно-правових умов щодо розвитку підприємств, і дозволяють підтримувати конкурентні позиції машинобудівних підприємств шляхом глибокої диверсифікації та спеціалізації їхньої діяльності (с. 138-140). Результати підтверджено публікаціями № 2; 8; 14 (див. автореферат);

– удосконалені аспекти, які стосуються формування інформаційного забезпечення моніторингу механізмів розвитку експортно-імпоротної діяльності, які, на противагу іншим, базуються на симплекс-плануванні та D-оптимальному плануванні і дозволяють підвищувати рівень інформативності економічних прогнозів, а також роблять більш аргументованими управлінські рішення (с. 142-170). Результати підтверджено публікаціями № 6; 15 (див. автореферат);

– удосконалений метод оцінювання резервів розвитку експортно-імпоротної діяльності, для якого характерним є те, що в результаті застосування двофакторних експериментів можна встановити залежності між факторами, які визначають показники розвитку експортно-імпоротної діяльності (с. 100-119). Результати підтверджено публікаціями № 6; 7; 9 (див. автореферат);

– розвинуту сутність поняття «механізм розвитку експортно-імпортової діяльності», яка базується на виокремленні і аналізуванні його сутнісних ознак. Основна відмінність запропонованого визначення від вже існуючих полягає у поєднанні процесного, системного і структурного підходів, що дало змогу врахувати ознаки, характерні для механізмів розвитку експортно-імпортової діяльності машинобудівних підприємств (с. 122-133). Результати підтверджено публікаціями № 7; 9 (див. автореферат);

– розвинуту класифікацію чинників і класифікацію резервів розвитку експортно-імпортової діяльності, які ґрунтуються на формалізуванні моделі розвитку підприємства, яка передбачає експортно-імпортову діяльність як вектор розвитку підприємства і дозволяє раціонально виокремити обставини розвитку і, як результат, обирати управлінські рішення, які стосуються зменшення ризиків експортно-імпортової діяльності (с. 83-100). Результати підтверджено публікаціями № 6; 7; 9 (див. автореферат).

4. Достовірність досліджень, повнота відображення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих автором дисертаційних працях

Наукові положення та результати досліджень, виконаних Красілич І.О., є достовірними, що обумовлено використанням в якості їх теоретичної та методологічної основи наукових праць українських та іноземних авторів, матеріалів періодичних видань та монографій, коректним застосуванням сучасних методів наукового пізнання та обробленням значного обсягу статистичної звітності машинобудівних підприємств. Достовірність результатів досліджень підтверджена успішним їх впровадженням у практику господарської діяльності машинобудівних підприємств.

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано у 15 наукових працях, зокрема 3 монографіях, 5 статтях у наукових фахових виданнях України (з них 2 статті опубліковано у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз даних), 1 статті опублікованій у виданні України, яке включене до міжнародних наукометричних баз даних, 6 тезах доповідей.

Загальний обсяг опублікованих праць становить 4,2 др. ар., з них одноосібно автору належить 3,5 др. ар.

Результати досліджень апробовані на науково-практичних конференціях. Кількість та обсяг друкованих робіт відповідають вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

5. Практичне значення отриманих результатів

Практичне значення дисертаційної роботи полягає у наданні менеджерам та економістам машинобудівних підприємств рекомендацій щодо розвитку експортно-імпортової діяльності, технології формування механізму розвитку експортно-імпортової діяльності, формування інформаційного забезпечення моніторингу механізму розвитку експортно-імпортової діяльності, оцінювання резервів розвитку експортно-імпортової діяльності.

Зазначені положення дисертації використовуються на машинобудівних підприємствах, зокрема, у діяльності ПАТ «Конвеєр» (довідка № 114 від 28.11.2016 р.) та ТзОВ «АД «Галич-Авто» (довідка № 124/16 від 29.08.2016 р.), що засвідчує їх практичний характер. Теоретико-методичні положення, наведені у дисертації, використовуються в навчальному процесі Української академії друкарства при викладанні дисциплін «Облік та звітність за міжнародними стандартами», «Облік зовнішньоекономічної діяльності» «Світова економіка та міжнародні економічні відносини» (довідка № 64-10/949 від 17.11.2016 р.).

б. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи отримані здобувачем Красилич І.О. результати виконаного нею дослідження, їх наукову та практичну цінність, у той же час необхідно вказати на наступні недоліки та зауваження дискусійного характеру:

1. Підрозділ 1.3. трактується автором як «Концептуальні засади розвитку експортно-імпортової діяльності підприємств» (с. 58-67), проте зміст підрозділу в більшості стосується огляду загальних принципів експортно-імпортової діяльності. А безпосередньо самі концептуальні засади окреслені

досить не чітко. Автору доцільно було би навести модель, яка визначала би зміст та специфіку концептуальних основ розвитку експортно-імпоротної діяльності підприємств та характеризувала би ключові елементи.

2. В підрозділі 2.1. автор наводить аналітичні дані щодо експорту та імпорту в машинобудівній галузі України загалом (с. 70-83). Проте, доцільно було б представити більш глибокий аналіз щодо стану, динаміки та тенденцій експортно-імпоротної діяльності на прикладі конкретних машинобудівних підприємств.

3. На рис. 1.1. (с.32) автор представила модель розвитку підприємства через призму вектора експортно-імпоротної діяльності. Проте незрозумілими є взаємозв'язки між основними елементами цієї моделі.

4. У підрозділі 3.2. (с. 133-142) мало уваги приділено опису технології формування механізму розвитку експортно-імпоротної діяльності підприємства. Проте автор в більшій мірі приділяє увагу послідовності етапів в межах формування такого механізму. Доцільно було б більш детально окреслити складові елементи та основні пункти алгоритму цієї технології і представити її у вигляді цілісної моделі.

5. Автору доцільно було б уточнити, які саме елементи складають множини за формулами 3.1 і 3.6 (с. 124, 129 дисертації відповідно; с. 10, 12 автореферату).

6. На с. 123 (табл. 3.1) автор наводить класифікацію механізмів розвитку експортно-імпоротної діяльності машинобудівних підприємств. Автору доцільно було б навести чітку характеристику щодо критеріїв, за якими були виведені класифікаційні ознаки. Так, наприклад, запропонована класифікаційна ознака, яка стосується ефективності використання механізмів розвитку експортно-імпоротної діяльності не містить безпосередньо критеріїв такої ефективності.

7. Зважаючи на багатогранність сучасного зовнішнього та внутрішньо організаційного середовища функціонування суб'єктів зовнішньоекономічної

Тема дисертаційної роботи є актуальною, її положення та результати характеризуються високим рівнем наукової новизни, мають теоретичну цінність та практичну значущість. Здобувач повною мірою показала здатність до проведення плідних самостійних наукових досліджень у галузі економіки. Зміст дисертаційної роботи повністю відповідає вимогам п.п. 9, 11 і 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, які висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор, Красілич Ірина Олегівна, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри готельно-ресторанного бізнесу
Київського національного університету
культури і мистецтв

Л. В. Батченко

Підпис д. е. н., професора Батченко Л. В. засвідчую:

Учений секретар Вченої ради
Київського національного університету
культури і мистецтв,
кандидат педагогічних наук, доцент

Н.А. Гайсинюк

